

"Gebonden als een mens, heeft hij zichzelf benedend"

En in gedaante gevonden als een mens, heeft hij zichzelf benedend, gehoorzaam geworden zijnde tot den dood, ja den dood des kruises.

Phil. 2: 8.

Het zien op Jesus als den Man van Smarten is ons bij de herdenking van zijn lijden niet genoeg. Zoo we niet dieper in het lijdensmysterie indringen, laat 't ons teist gevoel onbevredigd. Wat ons op Golgotha aangrijpt en overmeestert, is toch niet alleen, dat aan den Heiligen geweld wordt aangedaan, dat men moord aan den Zoon Gods durft plegen, en dat het Kruis hout, dat den vloek droeg, zijn sterfensponde wordt, maar het diepst wat ons roert is, dat Jesus zich niet verzet, dat hij die ruwe beulknachten geworden laat, en onder zijn smartelijk lijden en in zijn bitteren dood bijna eeniglijk uitroepen laat hooren, waarin zijn liefde voor anderen spreekt. Het is zo, in 't eind komt ook 't "Mij dorst" en 't "Eli Sabachani", maar eer het sterven reeds half zijn levenskracht aloopte, is 't een bidden om vergiffenis voor zijn moordenaren, een segen toesprenken aan den éénen kruisling, liefdebetoen aan Maria zijn moeder, en een trekken van zijn hart naar Johannes, die onder al zijn jongeren hem de naaste aan dat hart was.

Nu had dit ook louter menschelijk erbarmen kunnen zijn. Christus' Kerk heeft martelaren zien wegsterven, die zelfs te midden hunner doodelijkste smart zichzelf geheel vergaten, en eeniglijk op ander lot bedacht waren. Alleen maar, dan was het onze Holland op den Troon, die dat in hen wrocht en hen hiertoe sterkte. En ook, die martelaren waren zelf niet zielezondaren, die enkel in genade roemen konden.

Liefde voor Jesus vraagt daarom, dat we op dit onderscheid tusschen hem en den martelaar steeds nauwkeurig letten zullen. Dat wie zelf aan doen en dood verviel, en dan toch, door wonderse erbarming begenadigd, een heerlijkheid tegengaat, waarin de kroon hem op 't schuldige hoofd zal worden gedrukt, is zijn sterven niet anders dan een overgang zijt, en bij dien overgang ander lot indachtig blijft, is wel verheven en is wel schoon, maar 't verbaast toch niet. Maar ge doet aan de ere van Immanuel te kort, zoo ge u aldus ook het somber tafereel van Golgotha wilt verklaren.

Immers al wat u 't hooge karakter van de martelaren vertoelt, valt bij Jesus geheel weg. Bij hem is geen sprake van eigen schuld. Hier is niet te denken aan hem bewezen ontfeming. Hier komt geen sterven als doorgang tot eenige heerlijkheid aan de orde. Voor en bij Golgotha is en blijft Jesus de Heilige, die in niets schuldige, bij wien van erbarming Gods over hem geen sprake kon zijn. Tot in zijn jongsten selk is en blijft hij Immanuel, God met ons. Niet eerst door zijn sterven gaat hij in de heerlijkheid in, maar uit de heerlijkheid daarboven was hij bij Bethlehem tot ons nedergekomen.

Het mysterie is hier juist, dat de Zoon Gods gevonden werd als een mens, en dat hij als mens zich in een gehoorzaamheid die tot in den dood stond hield, vernederde.

De martelaar verheft zich in zijn sterven als op engelen vleugelen, Jesus gaat als hij sterft onder den vloek door en voelt zichzelf van zijn God verlaten.

Al zulk omzetten van den Heiland in de martelaarsgestalte is daarom een diep demonische leugen, een o, zo smadelijk zich bezondigen aan de Majesteit van den Zoon Gods.

Immers bij Jesus school het oordeelgrondelijk mysterie juist hierin, dat hij, in de gestaltenisse Gods zijnde, onzer zich aantrok; in Goddelijke ontroeting zich onzer ontfemde; en nu alles af, om zich met onze natuur als te ontkleeden; hij die zelf God was, mensch als onzer één te worden; en dit eeniglijk te doen, niet om verdoelden en ongelukkigen te hulp te komen, maar om schuldigen en onder den doem verzonkenen te redden.

Wie dit niet voelt, er niet indringen kan, en dit niet in zijn volle sinneting gelden laat, blijft op Golgotha een vreemdeling. Hij denkt alleen aan wat voor ons, menschen, liefde en erbarmen is, en past nu dit menschelijk erbarmen op Jesus toe. En juist dat kan niet. Dat ware het deilige doen van Jesus in zijn tegendeel omzetten. Dit is, heusch, in weerwil van onzen val ons inbeelden, dat we er nog recht op hadden, voorwerpen van Goddelijke genade te zijn.

De val was geen ongeval geweest, maar misdad en schending van Gods majesteit. Een verschuiven van het kleed zijn heiligheid. Een Gods ere te raken. En 't is God willen zijn, en een zelf dingen naar de Kroon waarin zijn Goddelijke hoogheid schittert.

En daarom is en blijft het karakter van Jesus' ingaan in onze natuur, en van zijn zich vernederen als mens tot in den dood, iets geheel eenig, iets dat geheel op zichzelf staat; iets dat niet een menschelijke daad van zelfopoffering te vergelijken is. Hier spreekt een erbarmen, dat alle menschelijke mededoogen zeer verre te boven gaat. Hier straalt een ontfeming, dat alle menschelijke ontfeming geheel in de schaduw stelt. Hier geldt 't den Zoon Gods, die in de gestaltenisse Gods zijnde, in ons geslacht inging, en nu, gevonden als mens, zich tot onder vloek en dood vernederd en vernietigd heeft.

O, Gewisselijk, ook als er een martelaar sterft en de eeuwigheid ingaat, is er grjndheid der Egelgen Gods, maar wat betekent die toerijching der Egelgen voor den martelaar, zoo ge het vergelijkt met het Halleluja uit alle Egelgenheeren aan, toen Immanuel van den Olijfborg ten hemel opvoer.

Wat in Golgotha aanschouwd werd, kan onder menschen geen wederge vinden. Onder ons menschen kan de één in rang, in talent, in zedelijke kracht, in vromen zin, in 't oog valend van den ander verschillen; maar toch blijven, wie zoo uiteenloopen, beiden menschen, in natuur en wezen één. Doch juist dit valt hier zoo geheel en ten eenenmale weg. Hier sterft aan het vloekhout een die in de gestaltenisse Gods was, aan wiens volmaaktheid niets taalde, en aan wiens zaligheid niets ontbrak. En in die gestaltenisse Gods zijnde, zag hij weder op ons in sonde, schuld en opzand vergiftigd geslacht, nauwelijks menschelijk meer, in 't demonisch spijnsel vastgeraakt, tegen al wat God is overstaande, met bewondering soms voor 't Heilige, maar toch veel meer en veel principieeler met vijandschap tegen al 't Goddelijke besleed.

En nu is dit de uiting, de daad van een Goddelijk erbarmen, waar alle menschelijk

mededoogen bij verniet, dat deze Zoon Gods, die in de gestaltenisse Gods was, zich nochtans naar ons heeft toegekeerd, niet maar tot ons, maar in ons is gekomen, in onze natuur, in ons geslacht, in ons schuldig hart, zich aan ons meer dan vermaatschap heeft, zich met ons lotgemeen heeft gemaakt, ons als drenkelingen in den stroom van vloek en dood heeft aangegrepen, en, zoo Immanuel geworden, ons van het bitter verderf heeft gered.

Dit is de zelfvernietiging, dat de zelfvernedering van den Zoon Gods. Niet maar onzer één is hij geworden, maar hij heeft ons in onze vernederde natuur met genade omhield. Hij heeft ons tot zich getrokken en ons aangegrepen, niet zoals eens Adam in het Paradijs was, veelzins heerlijk zoals we eens in 't Vaderhuis zullen juichen, neen, maar in onze vernederde natuur, met al onze zwakheden behept, deze ellende over zich hield, en dit wel altoos buiten eigen sonde, ja, maar dan toch onze sonde op zich nemend, se dragend, en onder den vloek die op ons rustte, zich uitstrekkend, tot het eindelijk van zijn zwaemende en toch heilige lippen op Golgotha weerklonk: "Mijn God, mijn God, waarom hebt gij mij verlaten?"

DR. A. K.

Amsterdam, 28 Februari 1913.

Nu de Regeering haar voorstellen tot Grondwetsherziening heeft ingediend, mag ook onzerzijds een woord van lof en hulde haar niet worden onthouden voor het vele goede, dat ze daarin ons aanbiedt.

Voorzover deze Grondwetsherziening zuiver politieke quaesties raakt, is het hier niet de plaats om in een beoordeeling te treden van het belang der voorgestelde wijzigingen. Maar wel is het de vraag, in hoeverre de religieuze en kerkelijke belangen, waarvoor we als kerkelijk orgaan ook op politiek gebied hebben op te komen, door deze Grondwetsherziening zullen bevorderd worden.

Dat geldt in de eerste plaats de vraag, die heel de staatkunde beheerscht, of beliden en erkend zal worden, dat het gezag van God afdaalt. Onze kostelijke Geloofsbelijdenis spreekt het zoo schoon uit: "wij gelooven, dat onze goede God, uit oorzaak der verdorvenheid des menschelken geslachts, Koningen, Prinsen en Overheden verordend heeft". Een weerklink van die belijdenis werd nog altoos gevonden in de sacramentele formule, waarmee alle wetten aangevonden: Wij Wilhelmus, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden. Maar deze formule was nergens wettelijk voorgeschreven en mist grondwettigen steun. Gelijk het Handelsblad het dezer dagen schamper uitdrukte, deze formule was "een willekeurige insluipsel". Een liberaal of radicaal Ministerie zou dit "willekeurige insluipsel" kunnen afschaffen, omdat het nergens wettelijk was voorgeschreven. Het is daarom een daad van hoog belang, dat de Regeering voorgestelde deze formule vast te leggen en daarbij als motief aangaaf, dat "de erkenning, dat alle macht van God is, ook in de Grondwet niet behoort te ontbreken". Het teekent, dat in de Grondwet zelfs de naam van God nergens wordt genoemd. En 't teekent ook, dat wel geen voorstel der Regeering met zoo bitteren haat door de liberale pers is ontvangen, als juist dit.

Niet minder zijn we in de tweede plaats de Regeering dankbaar, dat ze de voorstellen der Grondwetsherzieningscommissie in zake Art. 192 overnam en daarmee de leuze van Groen: de vrije school regel, de openbare school aanvulling, in de Grondwet wil sanctionneeren. Al is het toch volkomen juist, dat de "vrije school" en de "openbare school" niet identiek zijn met "christelijke" en "onchristelijke", omdat een "christelijke" staatschool even goed denkbaar is als een "onchristelijke" vrije school, toch zal, wie niet met abstracties reekent, maar met de werkelijkheid, wel degelijk erkennen, dat het hier gaat om de kroon te zetten op de worteling, die meer dan een halve eeuw voor ons Christelijk onderwijs is gestreden. Een "christelijke staatschool" moge op zichzelf denkbaar wezen en bestaan hebben in de dagen onzer Republiek, toen de Overheid professie deed van de Gereformeerde religie, ze is ondenkbaar nu de Overheid den band met Gereformeerde Kerk verbrak en tegenover de Kerken een neutraal standpunt innam. Een Christelijke staatschool is alleen mogelijk, wanneer er een staatskerk is. Maar een staat, die geen bepaalde Kerk voor de ware verklaart, kan op de school, die van hem uitgaat, de christelijke belijdenis ook niet handhaven. Wie voor het Christelijk onderwijs strijdt, moet daarom wel tot de vrije school zijn toevlucht nemen. Zoo is de vrije Christelijke school het noodzakelijk gevolg geweest van de ontbinding van het huwelijk tusschen Staat en Kerk. Hierin juist komt het Christelijke standpunt der Regeering uit, dat ze niet de neutrale staatschool op den voorgrond wil stellen, maar omgekeerd, door de vrije school als de ware te proclameeren, de ontwikkeling van de Christelijke school eer wil bevorderen dan tegenwerken. En hierin ligt voor de Christelijke Kerk een levensbelang. Door het uit te spreken, dat de ouders over de geestelijke richting van de opvoeding hunner kinderen hebben te beslissen, en dat de school daarom van de ouders heeft uit te gaan, steunt ze tegelijk de Kerk. De Kerk toch kan bij den doop de ouders verplichten om voor een christelijke opvoeding hunner kinderen te zorgen, en toezicht oefenen, dat aan deze belofte wordt voldaan. Zoo alleen kan de toekomst der Kerk verzekerd worden, want die toekomst hangt af van den geest, waarin het opkomend geslacht geleid wordt.

Evenzoo zijn we dankbaar, dat de Regeering voorstelt Art. 193 in dien zin te wijzigen, dat ook hier duidelijk uitkomt, dat de armenzorg niet in de eerste plaats taak en roeping is der Overheid, maar van de Kerk en de particuliere liefdadigheid. Alleen voorzover beide niet toereikend om in de behoefte aan armenzorg te voorzien, zal de

Overheid kunnen optreden. De thans nog geldende redactie van dit artikel: "Het armenzorg is een voorwerp van aanhoudende zorg der Regeering" kan, ook al was het niet zoo bedoeld, den indruk geven, alsof de armenzorg in de eerste plaats roeping was der Overheid. Door uit te spreken, dat de kerkelijke en particuliere liefdadigheid geroepen zijn in de behoefte aan armenzorg te voorzien, en de Overheid alleen aanvullend heeft op te treden, wanneer de Kerk en de particuliere liefdadigheid haar roeping verzuimen, wordt in de Grondwet een beginsel neergelegd, dat de kerkelijke armenzorg weer tot haar eere doet komen.

Datzelfde heeft de Regeering niet minder gedaan door bij de bepalingen omtrent het kiesrecht in de Grondwet op te nemen, dat dat kerkelijk-bedeeld niet van het kiesrecht zullen uitgesloten zijn. "Wanneer toch, zegt de Regeering in haar toelichting, een Kerkgenootschap zijn leden ondersteunt, is dit te beschouwen als een invendige aangelegenheid, welke op één lijn te stellen is met hulp door familieleden onderling aan elkaar verstrekt". Indien men meenen mocht, dat deze erkenning van het gansch eigenaardige karakter, dat de kerkelijke armenzorg draagt, op aller instemming zou kunnen rekenen, behoeft men slechts te lezen wat van het deftige Handelsblad tot het vuurroode Volk juist tegen deze bepaling geschreven is, om te voelen, van hoeveel belang het is, dat deze Grondwetsherziening van een Christelijke regeering uitgaat. Het Volk noemde deze "bepaling een kunstmatig bevorderen van de macht der geestelijkheid, een laten optreden van den Staat als propagandist der Kerken," en voegde daaraan de hatelijkheid toe: "Hoopt het klerikale bewind wellicht op deze wijze voor zich een kuddige gehoorzaam stembuus te reserveeren?"

Natuurlijk doet het ons leed, dat de Regeering, ook al stelt ze enkele wijzigingen in hoofdstuk VI voor, Art. 171 niet aanorst. Zelfs de amptatie, die de Minister in de Tweede Kamer had toegezegd, bleef achterwege. Een da capo dus van wat bij de Grondwetsherziening in 1887 geschiedde. Toen had de Grondwetsherzieningscommissie ook een voorstel tot wijziging van Art. 171 gedaan en was dit door de Regeering aan vankelijk zelfs overgenomen, maar zoodra de discussies over dit onderwerp in de Tweede Kamer waren begonnen en het wel bleek, dat een veel radicaler herziening van Art. 171 te wachten stond dan de Regeering wilde, trok ze haar voorstel tot wijziging van dit artikel in en liet de zaak zooals ze was.

Ook thans blijft het Kerkelijk vraagstuk onopgelost. Aan wien schuld dit te wijten is, zal wel voor ieder duidelijk genoeg zijn. Het zijn de predikanten der Hervormde Kerk, die een spaak in het wiel hebben gestoken. We vrezen, dat er een tijd zal komen, dat ze hiervan spijt genoeg zullen hebben. Een geronde en ook voor de Hervormde Kerk niet ongewenschte oplossing van deze quaestie ware nu onder een Christelijk Ministerie te bereiken. Als in de toekomst een liberaal-radicaal Ministerie Artikel 171 verbeteren gaat, zal de Hervormde Kerk er minder wel bij varen. Bleek niet reeds in 1887, dat er heel wat leed in de Kamer waren, die alle bestaande recht van de Kerken op deze Staatsubsidie ontkenend, dit artikel eenvoudig schrappen wilden, en wel schrappen zonder eenig equivalent aan de Kerken uit te keeren?

Voor onze eigen Kerken zijn we er niet rouwig om, dat de in uitricht gestelde subsidieering uit de Staatskas er niet komt. We hebben die Staatsubsidie nooit een begeerlijk goed voor onze Kerken geacht. Oorecht schuilt in den bestaanden toestand aan zekker. Dat we als op twee na de sterkste Kerkengroep in ons vaderland geen cent ontvangen uit de Staatskas, terwijl we wel mee moeten bijdragen voor de subsidies aan de andere Kerken, is stuitend onrecht en we betreuren het, dat de Regeering geen moed had om althans aan dat onrecht een einde te maken. Maar voor onze Kerken zijn we dankbaar, dat de verleiding, die in het aanbod van de Staatsubsidie schuilt, haar gespaard bleef. Moge thans een krachtige en sterke actie in onze Kerken, om overal de predikantstractementen te verhoogen, aan de Regeering en aan heel ons volk toonen, dat we ook zonder Staatsubsidie in staat zijn voor onze Dienaren des Woords te zorgen, en dat zelfs beter zullen doen dan een Kerk, die, terwijl ze zelve meer dan een miljoen subsidie ontvangt, zelfs de kleinste bijdrage aan haar zusterkerken benijdt.

Ouders of getuigen?

IV.

Indien de Kerk alleen te doen had met zulke doopleden, bij wie alle "signa pietatis", gelijk onze vadersen het uitdrukten, d.w.z. alle kenteekenen van vroomheid, ontbraken en die door hun handel en wandel veelteer toonen geen lust te hebben in den dienst des Heeren, dan zou de beslissing niet moeilijk wezen. De Kerk kan dezulken niet langer als "leden der gemeente" erkennen; ze verloocheenen hun doop, ze weigeren naar de ordinaanties des Heeren te leven, ze worden practisch als ongeloovigen openbaar, en ze behooren daarom niet, ook niet als zoogenamde doopleden, door de gemeente erkend te worden. En wanneer dezulken dan toch met hun kinderen ten doop zullen komen, zou de Kerkraad het verbod Gods ontfangen door aan dien wensch te voldoen. Vooral onze Kerken, die met de valsche idee van de volkskerk gebroken hebben, en protesteren tegen de fictie, waarvan deze volkskerk uitgaat, mogen die bette niet in haar eigen boezem weer toelaten. Het verbod Gods is te heilig, dan dat men zich met de uitvlucht mag behelpen,

dat deze menschen toch nog als leden der Kerk geboekt staan en daarom aan hun kinderen de doop niet mag onthouden. Het is volkomen juist, wat de Synode van Amsterdam heeft opgemerkt, dat de kinderen van leden der Kerk recht hebben op den doop en die doop hun niet mag geweigerd worden, mits hierbij maar niet vergeten worde, dat evenzeer vaststaat, dat de Kerk degenen die als ongeloovigen openbaar zijn geworden, niet als leden, ook niet als doopleden, erkennen mag, en doet ze dit toch tegen Gods ordinaantie in, het een stapelen zou zijn van sonde op sonde, wanneer ze aan de kinderen dezer ongeloovigen den doop ging bedienen.

Ietsusschen staat men in de practijk telkens voor geheel andere gevallen, als waarop we hier wezen, en het zoo zeker hoogst onbillijk zijn uit het feit alleen, dat iemand geen belijdenis des geloofs durft afleggen, de conclusie te trekken, dat hij daarom alleen reeds een ongeloovige was. Wat de Apostel Judas schrijft: ontfemt u wel eeniger, onderscheid makende, maar behoudt anderen door vrees, is de gulden regel, die bij elke oefening der tucht en dus ook hier moet worden toegepast. Alle gevallen over één kam te scheren en naar een vasten regel allen, die geen belijdenis des geloofs op volwassen leeftijd afleggen, als ongeloovigen buiten de gemeente te sluiten, zou niet alleen hoogst onbillijk wezen, maar ook ingaan tegen het Woord Gods, dat juist wil, dat we onderscheid zullen maken. In het gebed bij de bevestiging der ouderlingen, aan wie de oefening der tucht is opgedragen, wordt dan ook uitdrukkelijk gebeden, dat God nu meer en meer geve de gave der onderscheiding, omdat deze gave hun voor hunne bediening zoo noodig is. Wie die gave mist, kan de gemeente Gods niet regeren, hij kan bovenal de tucht niet behoorlijk toepassen.

Ook hier moet dus onderscheid gemaakt worden tusschen degenen, die met barmhartigheid en ontfeming moeten geholpen en gedragen worden, en degenen, die men door vrees en dreiging met straf moet trachten te behouden. En daarvoor is te meer reden, omdat de schuld van dit nietdoen van belijdenis des geloofs niet altoos schuilt bij deze doopleden zelf, maar gevolg is van allerlei verkeerde voorstellingen, die in de kringen, waarin ze worden opgevoed, heerschen omtrent het doen van belijdenis des geloofs en het toetreden tot het Avondmaal; voorstellingen, die vooral bij een teeder en schuchter gemoed oorzaak kunnen zijn, dat men tot die belijdenis des geloofs niet durft komen. En niet zoo zelden zijn de gevallen, waarin de Kerk zelf hiernede aan schuld staat, omdat de predikant of niet genoegzaam de verbondsgedachte in de bediening des Woords tot haar recht laat komen of zelfs erger nog door een ziekelijke mystieke prediking deze juiste voorstellingen voedsel heeft geschonken. Het zoo meer dan onbarmhartig wezen, wanneer de Kerk in zulke gevallen de tucht gijng gebruiken en, in plaats van zulke kranten te genezen door de medicijn van Gods Woord, hen als verrotte leden uit de gemeente ging afsnijden.

Zulke gevallen komen in het zuiden en het midden van ons land zeldzaam voor, omdat daar de algemeene regel is dat ieder, die niet openbaar met de Kerk wil breken, op volwassen leeftijd belijdenis doet. Hier dreigt veelteer het gevaar, dat met deze belijdenis des geloofs dikwijls niet genoeg ernst wordt gemaakt. Men scheidt, wat de Kerk steeds heeft saamgevoegd, de belijdenis des geloofs en de toetreding tot het Avondmaal. Hoe klaar en duidelijk in onze liturgische formulieren ook staat uitgeproken, dat wie ten Avondmaal begeert te gaan vooraf belijdenis des geloofs moet doen, en die belijdenis derhalve een fictie en onwaarheid is, wanneer men niet beoogt ten Avondmaal toe te treden, toch heerscht hier nog maar al te vaak de voorstelling, dat deze belijdenis des geloofs en het Avondmaal al zeer weinig met elkaar te maken hebben. Belijdenis des geloofs is dan niet anders dan een verklaring, dat men met het geloof, d.w.z. de geloofsbelijdenis der Kerk, instemt, daartegen geen bezwaar heeft, die belijdenis voor waarachtig houdt. Dat deze geloofsbelijdenis der Kerk zelve aanvangt met het plechtige: wij gelooven met het hart en belijden met den mond wordt dan over het hoofd gezien. Een "historisch geloof", gelijk men het noemt, is voor deze belijdenis voldoende, ook al heeft het hart er niets mee te maken. De regel, dat de Kerk over het hart niet oordeelen kan en derhalve moet afgaan op wat de mond belijdt, wordt dan in dezen zin misduid, dat ook voor wie zelf deze belijdenis aflegt, het er niet toe doet, of hij met het hart geloof. Men legt dan belijdenis des geloofs af, omdat men lang genoeg op catechisatie geleerd heeft en zijn catechismus nu "kent"; omdat men vóór zijn trouwen lid der gemeente wil worden, om straks zijn kinderen te kunnen laten doopen; omdat men niet wil stemmen bij de keuze van de ambtsdragers en de volle rechten van een gemeentelid hebben wil. Maar natuurlijk mag zoo iemand dan nog niet ten Avondmaal gaan, want voor het toetreden tot het Avondmaal wordt méér geëischt; om daar te kunnen azen, moet men in geheel anderen zin een "geloovige" geworden zijn, d.w.z. moet men zeker zijn van zijn bekeering, moet men gelooven met het hart, moet men weten tot het volk Gods te behooren. Natuurlijk is het al heel sonderling, dat degenen, die er zoo over denken, er toch geen bezwaar inzien, al komen ze nooit ten Avondmaal, wel met hun kinderen ten doop te komen. Alsof doop en avondmaal niet teekenen en zegelen waren van hetzelfde genadeverbond; alsof wie voor zichzelf het Sacrament van het Avondmaal niet durft ontvangen, omdat hij nog geen "geloovige"

is, wel het recht zou hebben om den doop voor zijn kind te ontvangen, dat alleen als "zaad der geloovigen" den doop ontvangen mag; alsof hierin niet de stuitendste tegenspraak lag, dat men bij den doop als geloovige optreedt en bij het Avondmaal als ongeloovige wegblijft.

In het Noorden van ons land, waar de lijnen veel scherper worden doorgetrokken en de betekenis van de belijdenis des geloofs nog veel beter wordt doorzien, wil men van zulk een scheiding tusschen het doen van belijdenis des geloofs en het toegaan tot het Avondmaal dan ook niets weten. Men is daar te kloek en te beslist Gereformeerd, om zoo het lidmaatschap der Kerk te verlagen tot een uitwendig lidmaatschap. Wie belijdenis des geloofs aflegt, doet dit met geen ander doel dan om tot het Avondmaal toegelaten te worden, en gaat ten Avondmaal, wanneer des Heeren dood gedacht wordt. En daarom wordt de belijdenis des geloofs dan ook niet opgevat als een bloot instemmen met de belijdenis der Kerk, een voor waar houden van wat de Kerk ons geleerd heeft, ook al heeft het hart er geen deel aan, maar wordt nog besef en gevoeld, dat wat men met den mond belijdt, ook met het hart moet geloofd worden. Wie niet voornemens is ten Avondmaal te gaan, legt ook geen belijdenis des geloofs af. Men wil niet met een leugen voor God en de gemeente optreden.

Op zich zelf is dit uitznemend, het is echt Gereformeerd gedacht, het handhaaft wat God in zijn Woord verbonden heeft, en er zoo tegen deze opvatting geen het minste bezwaar bestaan, wanneer men in het Noorden bij de toepassing van den regel: wie belijdenis doet gaat ten Avondmaal, maar niet twee dingen uit het oog verloren had: vooreerst, dat het doen van belijdenis een Goddelijke plicht is, die krachtens den doop op elk volwassen lidmaat der gemeente rust, en ten tweede, dat we ten Avondmaal komen niet om daar te belijden, dat wij zulk een sterk geloof hebben, maar juist omgekeerd, om voor ons zwak en gebrekkelijk geloof versterking van God te ontvangen. Of liever, de fout schuilt hierin, dat men de belijdenis des geloofs opvat, alsof men openlijk voor de gemeente belijdenis kwam, dat men verzekerd was een kind Gods te zijn, deel te hebben aan de genade van Christus, de vergeving der zonden te besitten. Men vergeet dan, dat Christus niet aan Petrus gevraagd heeft: wat geloof ge van u zelf, zijt ge een kind van God of niet? maar dat Hij gevraagd heeft: wat geloof ge van My? Wie My belijden zal voor de menschen, dien zal ik belijden voor mijn Vader in de hemelen. Belijdenis des geloofs is een belijden van den naam van Christus, een belijden, dat men geloof, niet alleen met het verstand, maar ook met het hart, dat Hij voor ons is de Zaligmaker en Redder onzer zielen. En evenzoo komen we bij het Avondmaal niet om openlijk getuigenis af te leggen van onze bekeering, maar om gedachtenis te doen van Christus dood als de eenige offerande voor onze zonden geschied, waarop al onze hoop en ons vertrouwen gevestigd staat. Indien dit maar klaar en duidelijk wordt ingezien, dan zou voor menigeen het bezwaar om belijdenis te doen, terstond weg vallen. Want wie waarlijk geloof, hoe zwak en onvolkomen dat geloof ook zijn moge, zal toch nooit behoeven te aarselen om in dien zin Christus te belijden. En dat dit de juiste en Schriftuurlijke opvatting van de belijdenis is, toont duidelijk genoeg al wat het Nieuwe Testament ons leert. Dat is de belijdenis, die Christus zelf van zijn discipelen heeft gevraagd; dat is de belijdenis die de Apostelen en Evangelisten hebben gevraagd van ieder, Jood of heiden, die ze in de gemeente opnamen. Er is nooit gevraagd: geloof ge, dat ge een kind Gods zijt, dan zal ik u doopen, maar geloof ge in Christus als uw Heiland en Verlosser. Dat op die vraag alleen door een kind Gods in oprechtheid met ja kan geantwoord worden, spreekt vanzelf. Maar al maakt het wat de zaak zelf betreft geen onderscheid, het maakt wel onderscheid voor dengene, tot wien deze vraag gericht wordt. Indien Christus na Petrus' diepen val hem gevraagd had: zijt ge toch een kind van God, weet ge, dat ge toch een uitverkorene zijt? het antwoord zou Petrus wel moeilijk gevallen zijn. Christus vraagt hem: Hebt ge mij lief, en op die vraag kan Petrus antwoorden: Heere, gij weet alle dingen, gij weet, dat ik u liefheb.

Just omdat men deze Schriftuurlijke opvatting van de belijdenis des geloofs heeft losgelaten en daarvoor in de plaats heeft geschoven een geheel andere opvatting, is men oorzaak geworden, dat bij zooveel bezwaar bestaat om belijdenis des geloofs af te leggen. Voeg daarbij, dat ook de roeping en plicht om belijdenis des geloofs af te leggen, niet meer in de bediening des Woords en in de catechisatie op den voorgrond werden gesteld, en de oorzaken van de krankheid der Kerk zijn u blootgelegd. Zoo stult men dan telkens op gevallen, waarin men te doen heeft met doopleden, die trouw opgaan onder de prediking des Woords, wier wandel in de vrees des Heeren is, bij wie de "signa pietatis", de teekenen der vroomheid, niet ontbreken, maar die toch geen belijdenis des geloofs durven afleggen, omdat ze, gelijk onze vadersen te Dordt het uitdrukten, "het levend geloof in Christus, het zeker vertrouwen des harten, den vrede der consciëtie, de betrachtling van de kinderlijke gehoorzaamheid, den roem in God door Christus in zich nog niet krachtiglijk genoeg bevinden". Dezulken voor ongeloovigen te verklaren en uit de gemeenschap der Kerk uit te sluiten, zou zeker niet mogen. Er moet aan dezulken gearbeid worden met alle teederheid en zachtmoedigheid om ze beter te onderrichten; ze moeten geweten worden niet alleen op hun roeping, maar ook hun bezwaren moeten onderwangen en

weggenomen. Heerlijke bete die dient om moet voor he worden. Zoo naar het voor hier geen son is, maar een s keerd inzicht en het Avond vallen nu, en Amsterdam b men niet zegg onders buiten zijn. De ope ontbreekt, ma zeggen, dat de openbaren. In kant of kerk spreek, willen hoe zwak he ernst van hu waarborg, dat gein godzali en wanneer z begeren, dan of superstitie, ren de verzeg gereen. Dat ze niet openlijk Christus een z het genademid zelf van veel f geordenden w voetstoots toeg deze toestand Maar zoolang en op den w tracht te breng geloovigen" bi hun kinderen der genade w bij den doop s dat de weldad niet te eng s veler zoo ri deeld, geldt o een grens, ee Kerk mag woi ligh van he worden, en di te handhaven. de ouders met ongehoorsamen openbaar gewi het geval is; deel der Heid vigen houden i hun kinderen hebben onze met name tege ook hier zond een op zichse volgend artikel

F. J. J. BUTT
DER FUNCTIE

Na het, in u dend hoofdstuk, zijn essay over i hier en daarna s ik wil trachte te geven.

Is ieder "org men denke ween aan ook 'n cel stof, BUTTENDJ grens tusschen het een "denk van een orgaan van een deel ee Zulk een ver ik zou willen n Is zulk een v de functies of of leden van t evenzeer acht levende stof se de organen, die immaterieele of bewustzijn en de Zulk een toeker de leer van de nieuwen vorm valt toch sam levende stof, a "psyche" of ziel Heelenden de et hylarisme of le nog geen versc stof, het begrip levende het ook mij v of psychisch le sonder meer, d toe te lichten, hij "levende" s begrip overwarr

Ook BUTTEN levensverrichting nadrukkelijk ze organen beslote overeenkomst.

Herinneren w zijn basining weescht te le functies of verr tich zijn te ve ken daartoe bi het bovenstaand zijn denken de Het kan, bij tusschen doode "mechanisch-ma zin, dat dese fu van doode stof, scheiding, in he of "onstafelijke en "zielig" of niet zijn een s Bij lezing v vermoeden tot

Het resultaat dok van eigen mededeelt, dat gen der organ grondwerkzaam deze facities, s

om den doop dat alleen als opvangende endste tegen- doop als ge- vondmaal als

and, waar de porgetrokken belijdenis des doozien, wil tusschen het loof en het dan ook niets en te beslist maatschap der twingende lid- geloofs aflegt, el dan om tot worden, en er des Heeren daarom wordt ook niet op- men met de aarhouden van ft, ook al heeft naar wordt nog men met den hart moet ge- nemens is ten geen belijdenis met een leugen treden.

emend, het is het handhaaft ronden heeft, tting geen het ancer men in aning van den at ten Avond- en uit het oog t het doen van plicht is, die volwasen lid- ten tweede, dat niet om daar en sterk geloof d, om voor ons versterking van , de fout schuilt nis des geloofs or de gemeente zekerd was een hebben aan de geyng der son- geest dan, dat revraagd heeft : f, zijt ge een aar dat Hij ge- van My? Wie menschen, dien vader in de he- is een belijden en belijden, dat verstand, maar voor ons is de ter zielen. En Avondmaal niet te leggen van achten is te doen enige offerande waarop al onze gevestigd staat.

duidelijk wordt een het bezwaar ond weg vallen. , hoe zwak en t zijn moge, zal telen om in dien En dat dit de vating van de : genoeg al wat s leert. Dat is zelf van zijn dis- de belijdenis gelisten hebben of helden, die m. Er is nooit e een kind Gods maar geloof ge id en Verlosser. en een kind Gods geantwoord wor- al maakt het en onderscheid, d voor dengene, d wordt. Indien al hem gevraagd van God, weet korene zijt? het soelijk gevallen : Hebt ge mij rus antwoorden : n, gij weet, dat

christuurlijke op- les plaats heeft re opvatting, is at bij zooven lenis des geloofs ij, dat ook de enis des geloofs de bediening des ie op den voor- e oorzaken van s u blootgelegd. s op gevallen, met doopleden, e prediking des reze des Heeren eken, maar die geloofs durven onze vaderen te levend geloof in wen des harten, e betrachting raanzamheid, den s in zich nog bevinden". De- te verklaren en Kerk uit te ogen. Er moet orden met alle ghheid om ze moeten geweten n roeping, maar ondervangen en

weggenomen worden; vooral de rijke en heerslijke beteekenis van het Avondmaal, dat dient om het zwakke geloof te sterken, moet voor hen beter in het licht gesteld worden. Zoo moet men zich over zulken naar het woord van Judas ontfemen, omdat hier geen zondigen met opgeheven hand is, maar een schuchterheid, die uit een verkeerd inzicht in de belijdenis des geloofs en het Avondmaal voortvloeit. In zulke gevallen nu, en daarop heeft de Synode van Amsterdam blijkbaar het oog gehad, kan men niet zeggen, dat de kinderen van zulke ouders buiten het genadeverbond geboren zijn. De openbare belijdenis des geloofs ontbreekt, maar daarom kan men nog niet zeggen, dat de kinderen zich als „ongelooften" openbaren. Integendeel, wanneer de predikant of kerkeraad persoonlijk met hen spreekt, willen ze wel gaarne hun geloof, hoe zwak het ook zijn moge, belijden; de ernst van hun wandel geeft wel degelijk waarborg, dat de kinderen in zulk een gein godsalig zullen worden opgevoed; en wanneer ze den doop voor hun kinderen legeren, dan geschiedt dit niet uit gewoonte of superstitie, maar omdat ze voor die kinde- ren de verzorging van de genade Gods be- geeren. Dat ze niet consequent zijn, dat hun niet openlijk belijden van den naam van Christus een zonde is, dat het wegblijven van het genademiddel van het Avondmaal hen zelf van veel zegen berooft, dat ze in een on- geordend wandelen, — dat alles zij voortstoots toegeeven, en op den duur kan deze toestand ook niet gedragen worden. Maar zoolang de Kerk nog aan hen arbeidt en op den weg der gehoorsaamheid hen tracht te brengen, mogen ze niet als „on- geloofigen" beschouwd worden, en kunnen hun kinderen ook niet buiten het verbond der genade worden gerekend. Wat Calvin bij den doop zoo treffend heeft opgemerkt, dat de weldaden van het genadeverbond niet te eng mogen worden opgevat, maar veeleer zoo ruim mogelijk moeten uitge- deeld, geldt ook voor deze gevallen. Er is een grens, een grens, die nooit door de Kerk mag worden uitgewischt, zal de heil- ghheid van het Sacrament niet geschonden worden, en die grens wenschen we streng te handhaven. Die grens ligt daar, waar de ouders metterdaad als ongelooften en ongehoorzaam aan het verbond Gods zijn openbaar geworden. Maar waar dit niet het geval is; waar de Kerk naar het oor- deel der liefde de ouders nog voor geloof- ighen houden mag, daar mag de doop aan hun kinderen ook bedien worden. Zoo hebben onze vaderen het steeds geleerd, met name tegenover de Independenten, die ook hier zondigen door overdrijving van een op zichzelf juist beginsel, gelijk een volgend artikel zal aantoonen.

DR. H. H. K.

Terztafel.

F. J. J. BUTTENDIJK. SCHETS EENER ANALYSE DER FUNCTIES VAN ORGANEN EN ORGANISMEN.

II. Na het, in mijn vorig artikel vermeld, inlei- dend hoofdstuk, gaat de heer BUTTENDIJK in zijn essay over tot de bespreking van de functies en daarna van het ontstaan der „organen". Ik wil trachten ook daarvan een overzicht te geven. Is ieder „orgaan" of lid van een organisme, men denke weer aan „n spier, maar aan ook „n cel als de witte bloedcel, — levende stof, BUTTENDIJK, die niet wil „verdwinen de grens tusschen doode en levende stof", acht het een „denkfout" wanneer men de functie van een orgaan gaat vergelijken met de werking van een deel een machine. Zulk een vergelijking toch is voor hem, wat ik zou willen noemen: een valsche analogie. In zulk een vergelijking bij zijn bespreking op de functies of levensverrichtingen der organen of leden van een organisme dus uitgesloten, evenzeer acht hij uitgesloten, dat aan de levende stof zelf, dat aan de cellen, en aan de organen, die uit de cellen zijn opgebouwd, immaterieele of geestelijke eigenschappen, zoals bewustzijn en doeltreffing, zou zijn toe te kennen. Zulk een toekenning, gelijk door het vitalisme of de leer van de „levenskraft", ook in haar ver- nieuwend vorm van „Neo-vitalisme", geschiedt, valt toch samen met de toekenning aan de levende stof, aan cellen en organen van een „psyché" of ziel. Het is de eerste Grieksche denkers met hun *psyche* of leer van „het leven in de stof" nog geen verschil tusschen levende en doode stof, het begrip *leben*, dat voor ons aan het begrip „levende stof", is verbonden, mag, naar het ook mij voorkomt, nog niet met „telig" of psychisch leven verzeelveld. Wie daarom vinder meer, dat is zonder zijn woorden nader toe te lichten, van „bezielde" stof spreekt als bij „levende" stof bedoelt, levert gevaar van „begripverwarring" te veroorzaken. Ook BUTTENDIJK wil daarom de functies of levensverrichtingen der organen niet, zoals hij nadrukkelijk zegt, toeschrijven aan een in die organen besloten psyché, of iets wat daarmee overeenkomt.

Herinneren wij ons nu, dat BUTTENDIJK met zijn bespreking op de functies der „organen", wenscht te leeren weten „in hoeverre deze functies of verrichtingen mechanisch-materialis- tisch zijn te verstaan en of onstoffelijke oor- zaken daartoe bijdragen", — dan laat zich, uit het bovenstaande, reeds vermoeden hoe voor zijn denken deze functies niet zijn te verstaan. Het kan, bij zijn niet verlaten van de grens tusschen doode en levende stof, niet zijn een „mechanisch-materialistisch" verstaan in dien zin, dat deze functies verrichtingen zouden zijn van doode stof. Maar, bij zijn specifieke onder- scheiding, in het begrip „immaterieele realiteit" of „onstoffelijke zakelijkheid", tusschen „leven" en „delig" of psychisch leven, kan het ook niet zijn een „vitalistisch" verstaan. Bij lesing van zijn verhandeling wordt dit vermoeden tot zekerheid.

Het resultaat waartoe BUTTENDIJK, op grond, ook van eigen onderzoek, kwam, is, naar hij mededeelt, dat de functies of levensverrichtin- gen der organen zijn terug te brengen tot de grondwerkzaamheden der levende stof en dat deze functies, even als die grondwerkzaamheden

self, alsoo zijn te verstaan uit de samenwerking van fysisch-chemische processen, „welke processen in de doode stof geschieden voor- komen".

En wijl nu in deze „mechanisch" of door „druk en stoot" werkende processen zelf, „n sich-op-n „doel" richtend streven is nageslo- ten, acht hij, dat ook de functies der organen voor de levensverrichting in dezen zin „mecha- nistisch" en dus met uitsluiting van een zich op „een doel-richtend streven" zijn te ver- staan. Ook al is hij afkeerig van de „in de literatuur nog steeds voorkomende oppervlak- kige mechanistische verklaringen der levens verschijnselen", en al acht hij met RIJK KRAMER „dat de resorbti- en secretievorschijnselen me- de osmotische wetten in strijd zijn" — het is zijn vaste overtuiging, dat „een doel in het orgaan voor het orgaan" nergens is te herken- nen". O. m. somt hij daartoe op de fysisch- chemische oorzaken, welke optreden bij de contractie of samentrekking van elke spier, ook bij dien van insectenvleugelspijers of de sluit- spier van een mossel. Iets wat ons „in principe den aard der krachten doet vermoeden welke bij de spiercontractie een rol spelen."

Ook wat de waarneming omtrent „aanpassing" van een „orgaan" leert, acht BUTTENDIJK geen instantie tegen zijn mechanistische theorie om- trent de functies der organen.

Verstaat men onder „aanpassing" een eigen- schap, die, met de „voortplanting", alleen aan een „organisme" toekomt, en wel: „de eigenschap van onder (beperkte) gewijzigde omstandigheden even „doelmatig" te functioneeren als onder den eerst bestaanden toestand het geval was", — dan men op grond van wat bij een „orgaan" omtrent „aanpassing" is waargenomen, aan een immaterieel, in den zin van psychisch of zielig principe of aan een doel in het orgaan voor be- orgaan meent te moeten denken, — acht hij natuurwetenschappelijk een denkfout.

Een denkfout als: het zich „aanpassen" aan de temperatuur en daarbij binnen zekere gren- sen „doelmatig" (voor het uurwerk) blijven functioneeren, van den compensatielinger van een uurwerk, te vereenzelvigen met het zich „aanpassen" van een organisme.

Meent BUTTENDIJK alsoo de functies der organen mechanistisch en dus met uitsluiting van de functies der organen zelf werkende geestelijke of zielige oorzaken te moeten verklaren, „de samen- stelling en structuur van het eenvoudigste orgaan, is reeds", zoo zegt hij, „van een ge- compliceerdheid, van een samenwerken of samentreffen van stof en kracht, als nergens in de doode stof voorkomt."

Na dus, in zijn tweede hoofdstuk, zijn ver- staan van de functies of verrichtingen der „organen" te hebben uiteengezet, komt hij dan in zijn derde hoofdstuk tot het ontstaan der „organen".

Met instemming en ter inleiding daarop citeert hij uit de, door DONDERS te UTRECHT in 1848 gehouden, inaugurele rede: DE HARMONIE VAN HET DIJKRIJKE LEVEN DE OPENBARING VAN WETTEN, deze woorden: „Wie dus een doe- luloft in de harmonie der stoffelijke wereld nij plaatst het in de eigenschappen der grond- stoffen en grondkrachten... En wanneer eens door een alwijze Almacht die stoffen en krachten met een bepaald doel in het aanzijn geroepen, en in hare eigenschappen de voor- waarden voor de geheele toekomst werden weggelegd, dan stroomt ook geen druppel bloeds onder doel door onze aderen — maar het is een doel, dat buiten de wetenschap ligt der natuur".

In dit zijn derde hoofdstuk over het ont- staan der „organen" stelt BUTTENDIJK eveneens de „mechanistische" verklaring tegenover de „vitalistische", en bepaaldelijk de „Neo vitalis- tische" zoals die wordt voorgedragen door DRIESCH, privaatrecht te HEIDELBERG.

De hypothese van deren, door v. HARTMANN bevestigde geleerde omtrent het bestaan in de levende stof van een „doel" in zich dragend en verwerkend principe, dat bij het ontstaan der „organen" zougevoerd, door ook op het ontstaan der „organen" determinerend of doel bepalend in te werken, en welk principi- DRIESCH dan, naar analogie met de menselijke psyché of ziel, of een „psyché" of met een „ziel" Aristoteles ontleend term voor „ziel", entelechie noemt, — wordt eerst door BUTTENDIJK onjuust beschreven.

Dan onderwerpt hij deze hypothese van DRIESCH aan een kritiek, en het resultaat daarvan is dan, dat, wijl het ontstaan der organen bij de wording van het individu zijn voldoende ver- klaring vindt in mechanische, dat is weer blind werkende chemisch-fysische processen in de levende stof, — voor het met DRIESCH aannemen van een daarbij „slechtschik" of determineren- den factor in die stof, geen voldoende grond aanwezig is. Op deze beschrijving en kritiek hier dieper in te gaan, is onnodig. Mocht ik daarvoor bij mijn lezers belangstelling hebben gewekt, dat mag ik ze verwijzen naar het essay zelf; naar het tijdschrift VAN DE CHRISTELIJKE VERENI- GING VAN NATUUR- EN GENESKUNDIGEN IN NEDERLAND, dat de SCHETS EENER ANALYSE DER FUNCTIES VAN ORGANEN EN ORGANISMEN opnaam.

Toch mag ik hier niet nalaten er op te wijzen, dat, waar BUTTENDIJK, zoo de functies als het ontstaan der organen, uit blind of mechanistisch werkende chemisch-fysische processen in de levende stof meent te moeten verstaan, hij, zoo als trouwens reeds mijn instemming-aanbaler der boven vermeldde woorden van DONDERS doet vermoeden, — daarmee allerminst de „doel- matigheid" van het natuurgebeuren bedoelt te ontkennen.

In mijn derde en laatste artikel over zijn essay zal ons dit nog duidelijker uitkomen.

Maar ik wil reeds hier aanhalen zijn woer- den, die ik lees op p. 48: „Wij weten, dat de doelmatigheid der wereld door den per- soonlijken Schepper daarin is weggelegd. Over de wijze waarop dit is geschied, kan ons alleen algemeene en bijzondere openbaring onder- richten. Wel weten wij de Almacht en Alwijshed van den Schepper en vermoeden dus, dat voor- zoover de Schepping aan de bedoeling van den Schepper beantwoordt, deze door God gepre- formeerd en gepredestineerd kan en moet zijn."

Uit de Perg.

In de Nieuwe Haagse Courant van 20 dezer las men onder den titel: Tot het oude standpunt teruggekeerd, dit interessante artikel:

Dat de Liberalen het krachtig voortdringen van de Zending in onzen Archipel trachten te verhinderen, ligt geheel in de historische lijn hun- ner partij.

Toen het een oogenblik scheen, alsof ook hun sympathie voor de kerstening van Indië gewonnen

was, kwam die houding in botsing met hun ver- leden.

Nu blijken ze weer tot het oude standpunt terug te keeren.

Trouwens; wie, die hun politiek in Nederland kent, zou zich over hun houding ten opzichte van de zending verwonderen? Was het niet reeds in 1844, dus voor nu zeven- tigen jaren, zoo, dat „wanneer christelijke jver voor eigen rekening het oprichten van scholen (in Indië) versocht heeft, dit toegestaan is, onder voorwaarde, dat de schoolboeken niet zouden strijden met de godsdienstige leerstellingen der ouders; dat er niets zou geleerd worden hetwelk voor afge- dienden van Mahomedanen hinderlijk zou kun- nen zijn; dat het schooloedricht niet in tegenspraak wezen zou, of met het begrip dat de Godheid hou- en steen is of met de leer, God is één en Mahomed is zijn Profeet" (Groen van Prinsterer: Evan- gelieprediking op Java).

„Men ging nog verder. Groen verhaalt, dat, toen nabij Soerabaja de inwoners van een Javaasch dorp om Bijbels en om een Christen-leeraar had- den gevraagd, de Resident hun toegedrukt heeft: „Blijft zoals gij zijt, gij behoeft geen anderen godsdienst te hebben".

Zelfs is de voorstelling, alsof de Mahomedaanse wereld uit zich zelf hoog genoeg staat en geen Christelijke invloeden van noodte heeft, reeds toen maals gegeven. Ook in 1844 werd al gezegd, dat de bemoeiingen van christelijke zendingen, „sloffe- lijk" waar het woeste Heidenen geldt, minder noodig gerekend konden worden voor de Mahomedan- en, door wie met ons één God en Vader aange- beden, met ons dezelfde deugd en zedelijkheid in werking gebracht wordt."

Toen Amerikanen, afstammelingen van oud-Hol- landse geslachten, zich bereid verklaarden om „p. e. l. g. e. k. o. t. e. n. een aanzienlijk getal Evan- gelie-dienaren naar ons koloniën te zenden en aldaar te onderhouden, werd dat aanbod toen ook bevestigd. „Eer zijna, zoo schreef Groen, schervaren opgeworpen, die gerekend konden wor- den aan weigering gelijk te staan, en de Ameri- kaan, teruggevoerd en ontmoedigd, is naar de zijnen wedergekeerd met het bericht, dat Neder- land niet meer het land der Vaders was."

Alleen op Borneo mocht, en dan nog alleen onder allerlei knellende bepalingen, gearbeid wor- den.

Natuurlijk beriep men zich ook toen op staat- kundige bezwaren. »De Evangelie prediking wekt misnoegen, opstand onder de Javaasche bevol- king. De kolonie gaat verloren, zoo de Evangelie- prediking vrij is."

Maar reeds voor 70 jaren heeft de stichter der anti. partij, over deze bezwaren recht gedaan. Immers hij schreef: »De oppervlakkigheid van der- gelijke beweren valt in het oog. Wie met de geschie- denis en de gesteldheid van het Oosten eeniger- mate bekend is, weet dat de prediking van het Woord door eenvoudige zendingen niet gewoon is den gewapenden tegenstand der bevolkingen te we- ken; dat de oorlogen op Java niet door te ver ge- dreven christelijke jver zijn ontstaan; dat zich ook daar, volgens het eenstemmig getuigenis van hen die met de inlanders van nabij kennis hebben gemaakt, behoefte aan begrippen beter dan de hunne open- baart; dat de behoefte, »onder de nabijheid van menigen Europeaan, door wiens gedrag de naam des Heeren wordt onteerd en gelasterd, en bij het aanschou- wen van het wesen en de vruchten van een waar- schijnlijk christelijk geloof, nog veel sterker en levendiger zou worden gevoeld."

Zoo streefde reeds voor bijna drie kwart eeuw Groen van Prinsterer voor het goed recht der zending tegen den weerzin, die zich bij de libera- len openbaarde.

Afkeer van den zendingarbeid liet onze libera- len dus in het bloed. 't Is niet van vandaag of gisteren, dat zij er zich tegen kanten.

Het kan ook niet anders.

Hoe zouden zij, die in de staatkunde slechts leven willen bij het licht der Rede, eerbied kun- nen koesteren voor het bevel van Christus: Predikt het Evangelie aan alle creaturen?

Men wete het daarom wel. Herleving van het liberale regime zelf voor onze zending bange dagen.

Men lette slechts op de historische lijn der libe- rale Staatkunde, die omstreeks het jaar 1900 een omhoog, maar nu weer in de oude richting loopt.

Dit is ook onze overtuiging.

Zelfs in landen van den Islam, die veel prikkelbaarder zijn, zoals Anatolië, is van een actie van het Mahomedanisme tegen de mis- sionaire scholen zoo goed als niets te bespeuren. En wat is niet de kalme van den Javan, verge- leken met de overgevoeligheid in Klein-Azië?

Van den Bisschop van Oxford meldde de N. Rot. Crt. de vorige week dit:

De menschen voelen eerst iets voor een zaak, als zij er iets voor moeten offeren. Dat bekende verschijnsel past de Anglikaansche bisschop van Oxford ook op kerken toe. Hij is liberaal, gelijk de bisschop van Hereford, en heeft met dezen in het Hoogerhuis voor de Welche kerkwet gestemd. In het debat heeft hij gezegd, dat de Engeli- sche Kerk, waartoe hij behoort, geen kerk van de armen is. Dat heeft tot misverstand geleid. Men meende, dat hij bedoelde: de Engel- sche kerk doet niet veel voor de armen.

In het Hoogerhuis heeft hij zijn bedoeling nu duideli- k, Zeker weet hij, dat een aanzienlijk gedeelte van de armenzorg door geestelijken en leken van de Engelse Kerk wordt verricht. Hij bestrijdt echter de bewering, dat een rijke staatskerk een kerk van de armen is, omdat zij de armen koste- loos godsdienst kan brengen. Integendeel zijn de kerken of godsdiensten, die bij uitnemendheid godsdiensten of kerken der armen mogen heeten, meest die, die het meeste eischen van die tot hen behooren of willen behooren, soewel geestelijk als financieel eischen. De menschen stellen den god- dienst op prijs waar zij voor moeten offeren, in geld of moeilijke daden van gehoorszaamheid. Dat de Kerk van Engeland geen kerk der armen is, komt hiervandaan, dat zij de menschen een god- dienst scheen aan te bieden die hun niets kost. Zij ziet dat nu in, en gaat anders doen.

Dit oordeel staat hoog.

Een Kerk, die geestelijk zwak, door Staatsgeld zich stijven wil, verloopt in ongezonde tactiek.

Ook in de Kerk geldt 't: Een lid dat niet betaalt, leeft niet.

In de Waarheidvriend schrijft de redactie:

Dom of slecht?

In de Nederlander was dezer dagen, onder het opschrift dom of slecht? het volgende bericht te lezen:

In de Ned. Herv. Kerk te Ede (G.) werd J. J. Zondag door den leeraar Ds. J. Ph. Schippers der gemeente bekend gemaakt, dat Donderdag 13 Februari voor haar zou optreden Ds. Drenth, geestelijk verzorger in het gesticht voor krank- zinnigen te Wolfheze.

Zeer voegde aan deze mededeeling toe, dat, hoewel Ds. Drenth behoorde tot de Gere- formeerde Kerk, dit toch zeker geen bezwaar zou zijn, in grooten getale op te komen, waar het hier gold het bepleiten van een zaak, die de heilzame behoort te hebben van pansch de Christenheid in Nederland, onverschillig tot welk kerkgenootschap zij behooren.

In verband met deze verklaring van den pre- dikant vindt men heden in een te Ede verschij- nend blad de volgende advertentie:

Lidmaten der Ned. Herv. Kerk:

Zondagsgewerd in de Ned. Herv. Kerk te Ede bekend gemaakt, dat de Doelzender of Geref. Predikant Ds. Drenth van Wolfheze voor de Herv. Gemeente op zal treden. Toont door

uw thuishijven dat gij met zulk een predikant niet tevreden zijt.

Blijft thuis!

Vele leden der Ned. Herv. Kerk.

Waar moet zulk heen?

Ja, waar moet zulk heen?

Is het niet verschrikkelijk, dat men zoo dom en zoo slecht is?

Dat men zoo selt en speelt met onze Hervormde Kerke?

Wacht u voor zulke slede!

Zijn wolsen in schaapskieren.

Geluklijk kunnen we mededeelen, dat de lesing van Ds. Drenth is doorgegaan, dat er een flinke opkomst was, een aandachtig gehoor — terwijl de collecte voor Wolfheze ruim f 60 opbracht.

Zoo moet men eigenlijk die z.g.n. vrienden van de Herv. Kerk om de ooren slaan.

Dat helpt nog eens!

En er onder stond:

Wijls en goed?

Ds. Lingbeek van Spijk, die de Vragenbuss in de Geref. Kerk, het orgaan van de Confessioneele vereniging, verzorgt, ootving een vraag ter beant- woordiging, die betrekking had op den Geref. Zen- dingsbond.

De vraag luidde — of neem! 't is geen vraag De verklaring van een studeers luidde (typisch om zoets in de Vragenbuss te plaatsen; de Vragen-beantwoorder moet er wel met heel s'n hart bij gevallen zijn, anders had het dennoos eenvoudig als singelend kunnen worden opge- noemen) de verklaring luidde: men wordt gewaar- schuwd, dat men toch in plaatsen, waar de Ker- raard. Confessioneele is, geen gehoor gave aan de uitnodigingen van een domine te laten optre- den om een bidstond te houden voor den Geref. formeerden Zendingbond of iets dergelijks.

't Schijnt zoo onschuldig, zoo'n bidstond voor de Zending, schrift lezender, maar in waarheid is 't een propagandamiddel voor de Neo Calvi- nistische of Kuiperiaansche richting in onze kerk. En als men eenmaal in een gemeente zulk een bidstond heeft toegelaten, dan heeft men er de poppen aan het dansen."

Dom of slecht? zou de Nederlander er misschien boven gezet hebben.

Ds. Lingbeek zet er niets boven.

Maar hij zet er een antwoord onder.

Een antwoord — op de waarschuwing.

En het antwoord is, dat de waarschuwing wijf en goed is!

Want Ds. Lingbeek schrijft:

Antwoord. Wat wij uit zulke en dergelijke mededeelingen opmerken is, dat 't weer net gaat als in de dagen vóór het uitbreken der Doleantie. De agenten reisden toen rond om voor de Vrije Universiteit een spreekbeurt te vervullen. Stond nu een predikant daarvoor zijn kansel af, dan was zijn carrière gemaakt. Zijn naam werd inge- boekt in het stamboek, en het duurde niet lang of het beroep naar een betere plaats, misschien wel naar een groote stad, volgde.

Die propaganda voor de Vrije Universiteit deed dus tegelijkertijd dienst als middel om een partij in de kerk en in elke gemeente te orga- niseeren en straks ter Doleantie te leiden. Als iets dergelijks schijnt nu de Gereformeerde Zending te moeten dienst doen.

't Is misschien door die geschiedenis uit Ede, Maar ons pen is geneigd om hier boven te zetten: dom en slecht?

En om er onder te zetten: waar moet zulk heen?

Een min of meer officieel advies van den kant van de Confessioneele vereniging...

Officieele Berichten.

De classe Rotterdam heeft in hare vergadering van 25 Februari 1913, den heer Hendrik van Haerlem, candidaat in de H. Godgeleerdheid aan de Vrije Universiteit, na gehouden praeparatoir examen, beroepbaar verklaard in de Gerelormeerde Kerken.

Naamens de classe voornemd, C. B. SCHONMAKERS, scriba.

Rotterdam, 26 Februari 1913.

Kort verslag der gehouden Classis- vergadering te Dordrecht op 6 Februari 1913.

Ds. H. G. de Jonge opent in plaats van Ds. Hey, die nog afwezig is, namens de roepende kerk van Dordrecht de vergadering, laat stigen Ps. 119: 17 en leest Ps. 119: 33—48.

De credentiaelen worden ondersocht; Ds. Warner is afwezig. Ds. Hepp al later ter ver- gadering komen. De verg. wordt geconstitueerd en het moderamen neemt zitting.

Præses in Ds. Hey, Ass. Ds. de Jonge, Scriba Ds. Mullik.

De notulen door den actarius gelezen, worden onveranderd vastgesteld.

Ingekomen stukken: Een schrijven van een br. uit S. Aan dien br. wordt gelegenheid ge- geven zijn protest toe te lichten. De classis is van oordeel, dat de toepassing van Art. 37 D. K. de bezwaren van dien broeder zou doen vervallen.

Voorts wordt gelezen een schrijven van br. 't H. uit A., o.a. met de mededeeling, dat hij zich op de Prov. Syn. beroept.

Ter classieke tafel is een schrijven van een br. uit D. In verband hiermee wordt gehoord het rapport van de kerk van Dordrecht, waarna de Classis besluit den broeder te berichten: dat de Classis de aanbeveling van de Cl. W. niet kan overnemen, en dat de cl. Dordrecht niemand dan na gehouden examen het recht geven kan tot het houden van Bijbeloefeningen.

Voorstellen:

De kerk van Molensgraaf-Brandwijk vraagt: zijn de kerken bereid steun te bieden aan de uitgave van een Kerkbode voor de kerken der Cl. Dordrecht en Gorcum?

Over deszelfde materie is een schrijven van de Cl. Gorcum. Zij verzoekt samenwerking inzake het uitgeven van een Classieke Kerk- bode en verzoekt dat de Cl. D. enige Depu- taten benoeme om met hare Deputaten een voorloopige regeling te ontwerpen.

Besloten wordt op de vraag van de Cl. G. niet in te gaan, en aangenomen een voorstel: de Cl. besluit een commissie te benoemen om haar van advies te dienen in zake het op- richten eener Kerkbode van of voor de Cl. Dordrecht. Tot leden der commissie worden aangewezen D.D. Meynen, Koelwijn en Mullik.

Uit de regeling der vacature-beurten blijkt, dat 't Gravendael in April door Ds. Schoe- makers, in Mei door Ds. Voogel zal gediend worden, en dat Ds. Vonckenberg in Maart en Ds. Menlik 30 April de kerk van Suedrecht zullen helpen.

Bij de rondvraag vraagt de kerk van Br. of een kind van 9 jaar nog als onmondig kind des Verbonds gedoopt kan worden, wat door de Cl. bevestigd wordt beantwoordt; vraagt de kerk van D. om met een br. binnen drie maanden te mogen voortvaren met de censu- re, door zijn naam te noemen, welk advies gegeven wordt.

Ook de kerk van M. vraagt en ontvangt een advies.

Naar aanleiding van de vraag der kerk van Zw., zal de vergadering rekening en verant- woording van den quaestor ontvangen, wat door omstandigheden een vorige maal niet kon ge- schieden.

De kerk van N. Lekkerland zal de kerken der Cl. Dordrecht tegen 8 Mei ter vergadering oproepen.

Naamens de Classis Dordrecht, H. MEULINK, Scriba.

Buitenland.

Gemeenjd Nieuws.

Dr. Sun Yat Sen over opium. De gewonen pre- sident der Chinese republiek, Dr. Sun Yat Sen, heeft het volgende manifest tot het Engelsche volk gericht:

Opium is een groote ramp voor China geweest. Het heeft meer ons volk verwoest dan oorlog, pestilentie of hongersnood. Ofschoon ik beweet dat het de voornaamste zaak is dat de opiumteel in China uitgeroeid wordt, toch zal men begrijpen dat dit moeilijk gaat, wanneer niet te gelijk het verkeer en het verhandelen van het vergif ver- hoed wordt. Op het huidige oogenblik kunnen wij dit niet doen door een verdrag met Engeland. Met dankbaarheid erkennen wij dat gij in het ver- leden voor mij en voor mijn land gedaan hebt, verzoek ik uw verdere hulp om deen zondigen handel te doen eindigen, nu wij bij het begin staan van ons nieuw nationaal leven. Wij vragen aan u in den naam van de menscheleijkheid en in den naam der gerechtigheid, dat gij ons het recht geeft in ons land het verkeer van dat vreemdel- vergif te verbieden, zoowel van dat wat in ons land als wat daarbuiten geteld is. Ik verzoek dit van u, volk van Engeland. Men heeft getracht de meening ingang te doen vinden, dat in China opium verbouwd wordt en dat het daarom toch niets baat of er geen opium uit Engelsch Indië in China wordt ingevoerd. Doch het feit dat hier en daar in China menschen gevonden worden die opium telen (welke echter door de regering, wan- neer deze er kans van krijgt, waar gestraft worden), is geen vrijbrief voor Engelse hande- laren om in China nog meer van het verderfelijke bedwelmingsmiddel in te voeren.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

HET GOEDE DEEL.

XXXVI.

UITGEGEVEN.

De herfst van het jaar 1645 was aangebroken. Het bosch en de hoogvlakte pikten in heerlijke naarsaant. Heel de natuur rondom Rothenfels ademde rust en vrede.

Toch was dit slechts schijnbaar soo. Want mocht ook al hier niet de verrelende oorlog gevoerd worden, die nu trouwens zijn einde naderde, in vele harten en huizen waren vrede en rust ver.

Op het kasteel heerste reeds in den morgen van een helderen dag een ongewone beweging. Bedienden liepen af en aan en brachten groote pakken naar beneden. Kostbare maten en wer- den van hun plaats genomen om daar niet weer te keeren. Schilderijen en portretten die wlicht reeds een paar eenen de wanden versierd hadden, werden voorlichtig afgenomen, omwonden en in kisten gepakt. In verscheidene vertrekken van het slot was het reeds tamelijk ledig geworden.

Voor de slotpoort stonden ettelijke wagens, elk met twee paarden bespannen. Boven uit den omtrek hielden er de wacht bij. Telkens verscheen de huismeester van het kasteel om zijn bevelen te geven. Bedienden droegen pak- ken en